

غفلت و درمان آن در قرآن کریم

بهزاد احمد پورفاضلی

خداوند، بارها در آیات گوناگونی از قرآن، به واژه «غفلت» اشاره کرده و مسلمانان را از آن باز داشته و نکوهش کرده است. در این جا به گزیده ای از این آیات اشاره می شود.

بی گمان گناهان، آثار منفی روی حس تشخیص و قوه درک انسان می گذارد و سلامت فکر را به تدریج از او می گیرد. هر قدر در این راه فراتر رود، پرده های غفلت و بی خبری بر دل، چشم و گوش او استوارتر می شود و سرانجام به جایی می رسد که چشم دارد و گویی نمی بیند. گوش دارد و گویی نمی شنود. دریچه روح او، به سوی حقایق بسته شده و حس تشخیص - که برترین نعمت الهی است - از آن ها ستانده می شود. بدین سان، می بینیم که یکی از آفات ایمان و شاید نخستین آفت آن، غفلت است. باید بدانیم که استمرار غفلت، سبب تکبر و انحراف است.

خداوند، در قرآن کریم می فرماید: «بسیاری از جنیان و آدمیان را برای دوزخ آفریده ایم، چرا که دل هایی دارند که با آن، حقایق را دریافت نمی کنند و چشمانی دارند که با آن ها، نمی بینند و گوش هایی دارند که با آن ها، نمی شنوند. آنان همانند چهارپایان، بلکه گمراه ترند. آری آن ها همان غافل ماندگان اند» (سوره اعراف، آیه ۱۷۹).

از نگاه قرآن کریم، غفلت، بنیان کژی هابوده و سبب می شود، تا آدمی تنها ظاهری از زندگی دنیا را درک کند و به باطن آن - که آخرت است -، توجه نداشته باشد؛ ﴿**يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ**﴾ (سوره روم، آیه ۷).

باید توجه داشت که خداوند، کسی را به دلیل ستم هایش و در حال غفلت، پیش از فرستادن پیامبران مجازات نمی کند. یعنی، خداوند، افراد غافل را از روی ظلم و ستم کیفر نمی دهد. کیفر دادن آن ها در این حال، ظلم و ستم است. و خداوند، برتر از این است که درباره کسی ستم کند.

اینک به آیه هایی می پردازیم که در آن ها از غفلت سخن رفته است:

الف) نکوهش غفلت

﴿**وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ عَنِ آيَاتِنَا لَغَافِلُونَ**﴾؛ بسیاری از مردم، از نشانه های

ما غافل هستند. (سوره یونس، آیه ۹۲)

ب) بازدارندگی از غفلت

﴿**وَلَا تَكُن مِّنَ الْغَافِلِينَ**﴾؛ «هرگز از غافلان و بی خبران

از یاد خدا مباش». (سوره اعراف، آیه ۲۰۵)

ج) عوامل غفلت

۱. روگردانی از یاد خدا؛ ﴿لَنفْتَنَهُمْ فِيهِ وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَاباً صَعَدًا﴾؛ «تا در این باره، آنان را بیازماییم و هر کس از یاد پروردگار خود، دل بگرداند، وی را در عذابی (روز) افزون درآورد. (سوره جن، آیه ۱۷)
۲. فراموش کردن خدا؛ ﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾؛ و چون کسانی مباشید که خدا را فراموش کرده اند و او (نیز) آنان را دچار خود فراموشی کرد. آنان همان نافرمانان اند. (سوره حشر، آیه ۱۹)
۳. عدم ایمان؛ ﴿وَأَنْذَرَهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾؛ و آنان را از روز حسرت بیم ده، آن گاه که داوری انجام گیرد و حال آن که آنها (اکنون) در غفلت بوده و آهنگ ایمان آوردن ندارند. (سوره مریم، آیه ۳۹)
۴. فراموش کردن روز حساب؛ ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ﴾؛ در حقیقت کسانی که از راه خدا به در می روند، به سزای آن که روز حساب را فراموش کرده اند، عذابی سخت خواهند داشت. (سوره ص، آیه ۲۶)
۵. تکذیب آیات الهی؛ ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ﴾؛ این، بدان سبب است که آنان آیات ما را دروغ انگاشتند و غفلت ورزیدند. (سوره اعراف، آیه ۱۴۶)
۶. فراموش کردن مرگ؛ ﴿لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ﴾؛ به او می گویند، واقعاً که از این حال سخت در غفلت بودی، ولی ما پرده ات را از جلوی چشمانت برداشتیم و دیده ات امروز تیز است. (سوره ق، آیه ۲۲)
۷. همنشینی با دوستان ناباب؛ ﴿يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فَلَانًا خَلِيلًا * لَقَدْ اضْلَعْنَا عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا﴾؛ وای، کاش فلانی را دوست خود نگرفته بودم. او بود که مرا به گمراهی کشانید، پس از آن که قرآن به من رسیده بود و شیطان همواره فرو گذارنده انسان است. (سوره فرقان، آیات ۲۸ و ۲۹)
۸. ظلم و ستم؛ ﴿ذَلِكَ أَنْ لَمْ يَكُنْ رَبُّكَ مُهْلِكِ الْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا غَافِلُونَ﴾؛ این اتمام حجت بدان سبب است که پروردگار تو، هیچ گاه شهرها را به ستم نابود نکرده، درحالی که مردم آن غافل باشند. (سوره انعام، آیه ۱۳۱)
۹. غفلت از آیات الهی؛ ﴿إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاطْمَأَنَّنُوا بِهَا وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غَافِلُونَ * أُولَئِكَ مَاوَاهُم النَّارُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾؛ کسانی که امید به دیدار ما ندارند و به زندگی دنیا دل خوش کرده و بدان اطمینان یافته اند و کسانی که از آیات ما غافل اند. آنان، به کیفر آن چه به دست می آوردند، جایگاه شان آتش است. (سوره یونس، آیات ۷ و ۸)

۱۰. کفر؛ ﴿اولئك الذين طبع الله على قلوبهم وسمعهم وابصارهم واولئك هم الغافلون﴾؛ آنان، کسانی اند که خدا بر دل ها و گوش و دیدگان شان مهر نهاده و آنان خود غافلان اند. (سوره نحل، آیه ۱۰۸)

۱۱. علاقه افراطی به اموال و اولاد؛ ﴿يا ايها الذين آمنوا لا تلهكم اموالكم ولا اولادكم عن ذكر الله و من يفعل ذلك فاوئك هم الخاسرون﴾؛ ای کسانی که ایمان آورده اید، [زنهار] اموال شما و فرزندان تان شما را از یاد خدا غافل نگرداند و هر کس چنین کند، آنان خود زیانکاران اند. (سوره منافقون آیه ۹)

د) درمان غفلت

۱. ذکر خدا؛ ﴿الا ان يشاء الله واذكر ربك اذا نسيت وقل عسى ان يهديني ربي لأقرب من هذا رشدا﴾؛ مگر آن که خدا بخواهد و چون فراموش کردی، پروردگارت را یاد کن و بگو امید که پروردگارم، مرا به راهی که نزدیک تر از این به صواب است، هدایت کند. (سوره کهف، آیه ۲۴)

۲. خواندن قرآن؛ ﴿كلا انه تذكرة* فمن شاء ذكره﴾؛ نه چنان است. در حقیقت این (سخن) اندرزی است، تا هر که خواهد از آن پند گیرد. (سوره مدثر، آیه ۵۴ و ۵۵)

۳. یاد نعمت ها و منعم؛ ﴿وألواستقاموا على الطريقه لاسقيناهم ماء غدقا* لنفتنهم فيه و من يعرض عن ذكر ربه يسلكه عذابا صعبا﴾؛ و اگر مردم، در راه درست، پایداری ورزند، قطعاً آب گوارایی بدیشان نوشانیم. تا در این باره، آنان را بیازماییم. و هر کس از یاد پروردگار خود دل بگرداند، وی را در عذابی (روز) افزون در آورد. (سوره جن، آیه ۱۶ و ۱۷)

۴. عبرت از تاریخ پیشینیان؛ ﴿افلّم يهد لهم كم اهلكنا قبلهم من القرون یمشون فی مساكنهم ان فی ذلك لاولى التهی﴾؛ آیا برای هدایت شان کافی نبود که ببینند چه نسل هایی را پیش از آنان نابود کردیم که اینک در سراهای ایشان راه می روند؟ به راستی، برای خردمندان در این امر، نشانه هایی عبرت انگیز است. (سوره طه، آیه ۱۲۸)

۵. یاد مرگ؛ ﴿الم یروا كم اهلكنا قبلهم من القرون انهم الیهم لا یرجعون﴾؛ مگر ندیده اند که چه بسیار نسل ها را که پیش از آنان هلاک گردانیدیم، که دیگر آن ها به سویشان باز نمی گردند؟ (سوره یس، آیه ۳۱)

پس باید دانست که انسان های بی بصیرت، از هدف، خدا، خود، امکانات، آخرت، ذریه، آیات الهی، قانون خدا، الطاف گذشته و گناهان خویش

غافل بوده و به فرموده قرآن کریم: ﴿بل هم اضل اولئك هم الغافلون﴾. غافلان، از حیوانات هم بدترند. پس، چه بهتر که همواره با خالق خود ارتباط نیرومند معنوی داشته و قرآن کریم را چهل چراغ زندگی خود قرار داده و از غافلان نباشیم...

